

Mindazonáltal kár lenne épp ezekről írni, hiszen a kötetet amúgy elragadó benyomások, impressziók sokasága vonja a posztromantikus magasba. Kit ne szédítene meg a bók: „Szemed norvég tavak / tüze parazsas alkonyokban”? S hol mástutt lenni volna jó, mint „ahol ezüst sávvá változik / a tenger sötétkéjje”, ahol „zöld tűzzel ég alatt a Sziám-tenger / s körben idekéklenek Burma borzas / hegyláncai tolongó, duzzadt nyári / felhősordákkal a tetők fölött”?

De várjunk csak! Míg mi naivan oda, a versben mesélő én elkeseredetten ide vágyik, e hazába, melynek otthonosságát ő már elvesztette, miközben új otthonát (otthonait?) nem teheti hazájává. Sulyok Vince verseinek igazi mélységét ez a kontraszt adja. Az *Idegenséged* valóban – és feltehetően szándékoltan – idegenül hangzó utolsó négy sora egyfajta ars poeticaként ki is mondja ezt: „Ámbár tartozol két országhoz, két világhoz, / lettél mégis mind a kettőben / többé meg nem másíthatón, / helyrehozhatatlanul – idegen.” De ennél is találunk magasabb és mélyebb, elvontabb és általánosabb, szinte egzisztenciális üzenetet, mégpedig a legszebb és őszinteségében legfájdalmasabb vallomásos lírában kifejezve: „Addig jó minden, amíg búcsúzóul / nem kell integetnünk egymásnak / kórtermek ablakaiból. / Utána meg addig majd, / amíg integetni tudunk.”

Meglehet, a *Tegnapodban élsz* időnként egyenetlen, döccenő szöveg (amelynek egyébiránt a *Fényörvény életünk* tipográfiájához képest – is – igénytelen tördelés sem tesz jót). De vannak csúcsai és ünnepléses mélypontjai is. S ha egy-egy vers erejéig, lassan elmerengve engeded, hogy magával ragadjon az élet alkonyán álló, tegnapjában élő én, meg lehet, vizei „frissre mossák / álmaidat, a megmaradtakat, / és frissre mossák / maradék életedet is.” Ha még lehet.

FEJÉRVÁRI BOLDIZSÁR

(*Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2003, 115 oldal, 1100 Ft*)

ANDREÏ MAKINE:

Sorsszimfónia

Andreï Makine harmincévesen, 1987-ben emigrált a Szovjetunióból Franciaországba, s ott lett íróvá. A *Francia hagyatéka* című regényéért 1995-ben Goncourt-díjat kapott, 2000-ben neki ítéltek a Francia Akadémia frankofón szerzőknek járó nagydíját. Ekkor csupán négy éve volt francia állampolgár, ám első (ismert) könyvétől kezdve „nagyanyanyelvén”, franciául publikált. Makine nagyanyja Oroszországba házasodott, kiváló műveltségű francia asszony volt, aki nemcsak saját anya-

nyelvére, de francia mesékre, dalokra, irodalomra is tanította unokáját. Makine prousti hagyományokat követő alkotó, aki életének első három évtizede alatt alaposan megismerte az orosz (szovjet) világot, melyet nyugati íróként sem ábrázol más-képpen, mint ahogyan egyedül lehetséges: Turgyev, Lermontov, Csehov örököséiként romantikus-szimbolikus, patetikus, szinte giccses nyelvi eszközökkel, mégis sokkolóan, a maga feloldhatatlan és megoldhatatlan bonyolultságában. Regényeinek hősei szabadságra vágyó szovjet emberek, akik a kommunizmus tébolyult világában is őrzik a belső béke, a nyugalom, a függetlenség emlékét, s mint az *Eltűnt idő...*-ben a *madeleine*, valami felmutatja ezt számukra, s elkíséri őket életük során, hogy sikerüljön embernek maradniuk az embertelenségben.

No lám, már én is kezdek patetikus lenni: úgy látszik, Andreï Makine stílusa fertőző. Az embert ez szinte (vagy nem is szinte: tényleg) zavarja, miközben az író regényeit olvassa, ám a végére kiderül, enélkül nem érvényes az írói-elbeszélői stílus, enélkül nem lehet elmesélni ezeket a történeteket. Makine hőseinek – ahogy a szovjet embernek általában – mindig ilyen giccses, aprócskának látszó dolgok, emlékek adják az örök erőt, a belső békét.

Aki ismeri Andreï Makine regényeit – ez már az ötödik, amely magyarul is megjelent –, aligha csaló-

dik. A *Sorsszimfónia* főhőse is Szovjet-Oroszországban él, az ő madeleine-je a zene. Alekszej Berg zongorista, akinek a harmincas évek végén induló karrierjét derékba töri szüleinek letartóztatása. A Cseka elől menekülő Berget a második világháború „szabadítja fel” ideiglenesen: egy elesett katona személyazonosságát magára öltve előbújik rejtekeiből, végigharcolja a nagy honvédő háborút, majd egy tábornok sofőrjeként húzódik meg Moszkvában. A zene buktatja le: a valódi énjét addig gondosan titkoló zongorista nem tud ellenállni a hangszer csábításának, s ahelyett, hogy ujjai csetlenének-botlanának a billentyűkön, úgy muzsikál gazdája lányának eljegyzésén, ahogy egy igazi zenészhez illik, nem pedig egy olyan katonához, aki talán még zongorát sem látott életében. A *homo sovieticus* sorsának megannyi pillanatát villantja fel Makine Alekszej Berg életén keresztül: a politika a mégoly tehetséges, reményekkel induló életet is eltiporhatja, ám az ember mégis megőrizheti önazonosságát, értékes voltát a menekülés, üldöztetés során – ezúttal a zene segítségével. Berg kénytelen visszatalálni önmagához, nem rejtőzhet egy életen át másnak a bőrében-sorsában. Így saját embersége lesz az, ami erőt ad számára, segít megélni és túlélni azt a sorsot, amelyet az állam kiszab – nem is személyesen neki, hiszen szinte véletlenszerű, ki kerül vesztőhelyre, börtönbe vagy a gu-

lágira –, s végül Berg számára is megadatik, hogy a szó legszorosabb értelmében túljelje a gyalázatot, s bár idős korban, de ép elmével térjen vissza Szibériából Moszkvába.

Engem csak a cím zavar: végig azt vártam, hogy Berg majd elvezényeli, vagy legalább az ő emlékére előadják Beethoven remekművét. De Makine szerint a *homo sovieticus* számára nem létezik katarzis, mert igazsága örök, így talán szüksége sincs rá, a kommunizmus pedig nem olyan világ, ahol a katarzis megélhető. S ebben Andrei Makine-nak alighanem igaza van.

CSILLAG ISTVÁN

(Fordította Szoboszlai Margit, *Ab Ovo* Kiadó, Budapest, 2002, 112 oldal)

MARIO VARGAS LLOSA:

Édenkert a sarkon túl

Az újabb irodalomban valamilyen oknál fogva nagy a divatja (itthon is) a *kettős regény*nek. Néha két alapvető elbeszélői perspektíva elkülönülése, cserélgetése, bonyolult tartalmi-történetbeli-narrációtechnikai összekapcsolódása valósul meg, máskor párhuzamos-különböző életsorsok váltakozó bemutatása adja a kettőzödést. Az is előfordul, hogy akárha két különálló regényt köttetne egymás mellé az alkotó, szinte már

olyan fokú az építőelemek önállósága. Óriási az epikus könyvrészeket mennyiségileg hangsúlyos komplexmentaritássá redukáló, jelentőség-teljes duplázás poétikai vonzása (amely hangsúlyosabb, mintha három vagy még több egység viszonyrendszerét kellene kialakítani és folyamatosan figyelemmel kísérni!). Miközben azt sem szabad tagadni, hogy e felturbózott szerkezetek esetenként az öncélúság vagy az alibi-jelleg rémétől sem teljességgel mentesek. Mintha csak a komplexitás legkevesebb gonddal és erőfeszítéssel járó változatát kívánna ezzel a módszerrel műve sajátjává tenni az író, és mintha felszíni érintkezéseken túl gyakran nem sok köze lenne egymáshoz A és B elemnek. Csak annyi, hogy a terjedelmi kritérium teljesülése mellett nem utolsó sorban szférák körvonalazódása és *különművelő egyesülése* révén jön létre a nagy lélegzetű és összetett prózaepikai alkotás, azaz a *regény* mint olyan.

Első pillantásra még Mario Vargas Llosa legutóbbi magyarra átültetett munkájával kapcsolatban is felmerülhet ilyen gyanú, bár itt (nagyanya és unoka élettörténete tálatatván) afféle „családviszonyról” is szó lehet, ráadásul a két embert felfogása, törekvése, társadalmi állása messzemenően párhuzamba állítja. Eltérő módon és eltérő körülmények között ugyanis mindketten a hathatós személyes (általában véve: emberi) közreműködéssel megcé-